

Babalığın Çocuk Gelişimi Üzerindeki Çok Yönlü Etkisi: Psikolojik, Sosyal ve Kültürel Perspektifler

Bayram Deleş¹

Özet

Bu çalışma, babalığın çocuk gelişimi üzerindeki çok yönlü etkisini inceleyerek, farklı gelişim alanlarına, yaş dönemlerine ve kuramsal çerçevelere odaklanmaktadır. Babaların çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerine nasıl katkıda bulunduğu, farklı yaş dönemlerinde babaların rolünün nasıl değiştiği ve babalık rollerini şekillendiren kültürel ve sosyal faktörler ele alınmıştır. Çalışmada, babalığı inceleyen temel kuramlar da detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, babaların karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilecek destek kaynakları da tartışılmıştır. Çalışma, babalığın çocuk gelişimi için kritik öneme sahip olduğunu vurgulamakta ve babaların çocuk yetiştirme süreçlerine daha aktif olarak katılmalarını teşvik etmektedir. Babaların çocuklarıyla güçlü ve sevgi dolu ilişkiler kurmaları, çocukların sağlıklı gelişimi, ailelerin mutluluğu ve toplumun refahı için büyük önem taşımaktadır.

1. Giriş

Babalık, insanlık tarihinin en temel ve evrensel rollerinden biri olup, toplumların kültürel, sosyal ve ekonomik yapılarına bağlı olarak farklı biçimlerde tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Babalık kavramı, biyolojik bir bağın ötesinde, çocuğun bakımını üstlenme, koruma, rehberlik etme, sevgi ve destek sağlama gibi çok boyutlu bir rolü ifade etmektedir (Deleş ve Kaytez, 2020). Antik çağlardan günümüze, babalar çocuklarının fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde önemli bir rol oynamış ve onların topluma uyum sağlamalarına ile potansiyellerini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmuşlardır (Özyürek vd., 2018). Geleneksel olarak, babalık rolü daha

1 Öğr. Gör., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Çocuk Gelişimi Programı, delesbayram@gmail.com, 0000-0002-7507-240X

çok ailenin geçimini sağlamak, çocuklara disiplin kazandırmak ve toplumsal normları öğretmekle ilişkilendirilmiştir (Coles, 2009). Bu anlayış, özellikle ataerkil toplumlarda belirginleşmiş ve baba figürü otorite, güç ve kontrol sembolü olarak algılanmıştır. Çocuklarla olan ilişkiler genellikle mesafeli, hiyerarşik ve duygusal ifade yoksunu bir yapı sergilemiştir. Ancak, 20. yüzyılda yaşanan toplumsal değişimler ve aile yapısındaki dönüşümler, babalık rolüne yeni boyutlar kazandırmıştır. Sanayi Devrimi'nin ardından, erkeklerin çalışma hayatına katılımının artması ve kadınların iş gücüne dâhil olmasıyla birlikte, aile içindeki roller yeniden tanımlanmaya başlamıştır (Ruiz, 2016). Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bakış açılarının evrilmesi ve çocuk gelişimi alanındaki bilimsel çalışmaların babaların önemini vurgulaması, babalık rolünde önemli bir değişime yol açmıştır (Lamb, 2004). Özellikle, Bowlby'nin (1982) bağlanma kuramı, babaların çocukların duygusal ve sosyal gelişimi için de önemli bir figür olduğunu ortaya koyarak, babalık rolüne yeni bir perspektif getirmiştir.

Günümüzde, babalar çocuk bakımında ve gelişiminde daha aktif ve katılımcı bir rol üstlenmekte; çocuklarıyla duygusal bağ kurma, oyun oynama, öğretme ve destekleme gibi görevleri de yerine getirmektedirler (Pekşen Akça, 2022). Modern babalık anlayışı, babaların yalnızca maddi destek sağlayan ve disiplin uygulayan figürler olarak değil, aynı zamanda çocuklarıyla şefkatli, duyarlı ve empatik bir ilişki kuran, onların duygusal ve sosyal gelişimlerine aktif olarak katkıda bulunan bireyler olarak görülmesini teşvik etmektedir. Bu değişim, çocuk gelişimi alanındaki bilimsel çalışmalarla da desteklenmektedir. Nitekim yapılan araştırmalar babaların çocuklarının fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde anneler kadar etkili olduğunu göstermektedir (Belsky, 2005). Babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkinin niteliği, çocukların öz güven, öz saygı, akademik başarı, sosyal beceriler ve duygusal sağlık gibi pek çok alanda olumlu sonuçlar doğurmaktadır (Zhu et al., 2025). Örneğin, babalarıyla güvenli bir bağlanma ilişkisi geliştiren çocukların daha yüksek öz güvene, daha iyi sosyal becerilere ve daha başarılı akademik performansa sahip oldukları, akran zorbalığına maruz kalma olasılıklarının daha düşük olduğu ve davranışsal sorunlar yaşama olasılıklarının daha az olduğu gözlemlenmiştir (Gül, 2019; Semiz ve Ören, 2024). Babaların çocuk gelişimine katkısı, sadece çocukların bireysel gelişimlerini değil, aynı zamanda aile sisteminin işleyişini ve toplumun genel refahını da etkilemektedir. Sağlıklı bir baba-çocuk ilişkisi, çocukların psikolojik dayanıklılığını artırarak, onları gelecekteki zorluklara daha iyi hazırlamaktadır. Ayrıca, babaların çocuk bakımına aktif olarak katılması, annelerin iş ve aile yaşamı arasında daha iyi bir denge kurmalarına ve toplumda daha aktif rol almalarına olanak tanımaktadır (Dicle, 2018). Bu

bağlamda, Michael Lamb'ın (2004) "Baba Katılımı" (paternal involvement) kavramı, babaların çocuk gelişimine etkisini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Lamb, babanın çocuğuyla olan etkileşimini üç temel boyutta ele almaktadır: *ulaşılabilirlik* (babanın çocuğa fiziksel ve duygusal olarak ne kadar ulaşılabilir olduğu), *etkileşim* (babanın çocukla doğrudan etkileşimi) ve *sorumluluk* (babanın çocuğun bakım ve yetiştirilmesindeki sorumluluklarını ne kadar üstlendiği). Lamb'ın sınıflandırmasına göre, babaların çocuk gelişimi üzerindeki etkisi, bu üç boyutun etkileşimiyle şekillenir. Babaların çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmesi, onlarla daha nitelikli etkileşimlerde bulunması ve çocuk bakımında daha fazla sorumluluk alması, çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkiler. Bu kapsamda bölüm, babalığın çocuk gelişimi üzerindeki çok yönlü etkisini inceleyerek, farklı gelişim alanlarına ve yaş dönemlerine odaklanmaktadır. Öncelikle, babaların çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimine nasıl katkıda bulunduğu detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra, bebeklik döneminden ergenlik dönemine kadar babaların rolünün nasıl değiştiği ve bu dönemlerde babaların çocuklarına nasıl destek olabileceği incelenmiştir. Ayrıca, babalık rollerini açıklayan kuramlar ve şekillendiren kültürel, sosyal faktörler ile babaların karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilecek destek kaynakları da tartışılmıştır.

2. Babaların Çocuk Gelişimine Etkisi

Çocuk gelişimi, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin etkileşimiyle şekillenen dinamik bir süreçtir. Geleneksel olarak annenin rolüne vurgu yapılan çocuk yetiştirme süreçlerinde, son yıllarda gerçekleştirilen araştırmalar babaların çocuk gelişimi üzerindeki benzersiz ve önemli etkisini giderek daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Babaların çocuklarıyla kurdukları ilişki, onların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerini derinlemesine etkilemekte, kişiliklerinin şekillenmesinde ve yaşamları boyunca taşıyacakları temel beceri ve değerlerin kazanılmasında kritik bir rol oynamaktadır (Sary & Turnip, 2015; Şalcı, 2020; Telli ve Özkan, 2016). Bu kapsamda babaların çocukların gelişim alanlarına etkisi aşağıda tartışılmıştır.

2.1. Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim, bireyin düşünme, öğrenme, problem çözme, dil gelişimi, hafıza ve yaratıcılık gibi zihinsel süreçlerini kapsar. Babalar, çocukların bilişsel gelişimine çeşitli yollarla katkıda bulunabilirler (Aral, 2011). Babaların çocuklarıyla oyun oynaması, bulmaca çözmesi, yapbozlar yapması ve farklı aktiviteler gerçekleştirmesi, onların problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir (Torres Velázquez et al., 2008). Bu

etkileşimler sırasında babaların sunduğu farklı bakış açıları ve çözüm stratejileri, çocukların yaratıcı ve analitik düşünme becerilerini geliştirirken, problem çözme yeteneklerini de ilerletir. Ayrıca, babaların çocukları daha fazla risk almaya ve sınırlarını zorlamaya teşvik etmeleri, onların problem çözme becerilerinin gelişimine katkı sağlar. Babaların çocuklarının eğitimine olan ilgisi ve desteği de, onların akademik başarılarını olumlu yönde etkiler (Dicle, 2018). Babaların çocuklarıyla ders çalışması, ödevlerine yardımcı olması, okul etkinliklerine katılması ve eğitimle ilgili beklentilerini ifade etmesi, çocukların öğrenmeye motive olmalarını ve akademik başarıya ulaşmalarını sağlar. Ayrıca, babaların kendi öğrenme deneyimlerini ve akademik başarılarını çocuklarıyla paylaşmaları, onlara rol model olmaları ve hedefler belirlemeleri konusunda destek olmaları da akademik başarıyı artırır (Uribe-Morales et al., 2022). Çocukların hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirmek de babaların önemli katkılarından biridir (Deleş ve Kaytez, 2020). Babalar, çocuklarla hayali oyunlar oynayarak, farklı materyaller kullanarak el işi aktiviteleri yaparak, hikâye anlatarak, müzik dinleyerek veya doğayı keşfederek onların yaratıcı düşünme becerilerini, sanatsal duyarlılıklarını ve problem çözme yeteneklerini geliştirebilirler. Babaların, çocukları yeni deneyimlere açık olmaya, farklı düşüncelere saygı duymaya ve kendi fikirlerini özgürce ifade etmeye teşvik etmeleri, onların yaratıcı potansiyellerini besler ve özgün düşünme yeteneklerini geliştirir (Türkoğlu ve Gültekin Akduman, 2016). 21. yüzyılda teknolojinin çocukların yaşamındaki artan rolü göz önüne alındığında, babaların çocukların teknolojiyi güvenli ve etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olmaları da büyük önem taşımaktadır. Çocuklara internet güvenliği, sosyal medya kullanımı ve dijital vatandaşlık konularında rehberlik etmek, teknolojiyi sorumlu bir şekilde kullanmalarını sağlar. Ayrıca, babalar çocuklarla birlikte eğitici oyunlar oynayarak, kodlama öğrenerek ve teknolojiyi yaratıcı projeler geliştirmek için kullanarak onların dijital dünyaya uyum sağlamalarına ve teknolojik becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunabilirler (Uğur, 2020; Uzun, 2019).

2.2. Fiziksel Gelişim ve Sağlık

Fiziksel gelişim, bireyin bedensel büyümesinin yanı sıra motor becerilerinin gelişimi, sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazanılması ve bedensel farkındalığın artması gibi süreçleri kapsamaktadır. Babalar, çocuklarının fiziksel gelişimine çeşitli şekillerde katkıda bulunabilirler (Sımsıkı ve Şendil, 2014). Çocuklarıyla birlikte fiziksel aktivitelerde bulunmak, oyunlar oynamak ve spor yapmak, babaların çocuklarının kaba ve ince motor becerilerinin gelişimine destek olmalarını sağlar. Top oynamak, bisiklete binmek, yüzmek, dans etmek, tırmanmak veya birlikte yürüyüşe çıkmak gibi

aktiviteler, çocukların motor becerilerini, koordinasyon yeteneklerini, denge ve çevikliklerini geliştirmelerine olanak tanır. Babalar, çocuklarını farklı spor dallarına yönlendirerek ve onlara fiziksel aktivite alışkanlığı kazandırarak hem fiziksel hem de zihinsel sağlıklarına katkıda bulunabilirler (Şahin ve Demiriz, 2014). Sağlıklı yaşam alışkanlıklarını çocuklarına kazandırmada babalar önemli bir rol model olabilirler. Sağlıklı beslenme, düzenli uyku, fiziksel aktivite ve hijyen gibi konularda babaların tutum ve davranışları, çocuklar için örnek teşkil eder. Birlikte sağlıklı yemekler pişirmek, spor yapmak, doğa yürüyüşlerine çıkmak ve düzenli bir uyku düzeni oluşturmak, çocukların sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemelerine yardımcı olur (Winters & Jeglic, 2017). Babalar, çocuklarına sağlıklı alışkanlıkların önemini anlatarak ve bu alışkanlıkları kendi yaşamlarında sergileyerek onlara etkili birer rol model olabilirler. Çocukların güvenliğini sağlamak, babaların önemli sorumluluklarından biridir. Bu bağlamda, babalar çocuklarının risk alma davranışlarını kontrol altında tutmalarına, güvenliklerini sağlamalarına ve tehlikelerden korunmalarına yardımcı olabilirler. Tehlikeli aktiviteler konusunda sınırlar koymak, güvenlik önlemleri hakkında bilgi vermek, riskli davranışların sonuçlarını açıklamak ve çocuklara öz koruma becerileri öğretmek, çocukların güvenliğini sağlar (Özkan, 2021). Aynı zamanda, babalar çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun şekilde risk almalarına izin vererek onların özgüvenlerini ve bağımsızlıklarını geliştirmelerine de katkıda bulunabilirler. Babalar, çocuklarının bedensel farkındalıklarını ve olumlu bir beden imajı geliştirmelerini desteklemede de önemli bir rol oynarlar. Çocuklarla bedenleri üzerine konuşmak, farklı beden tiplerini kabul etmeyi öğretmek, medyanın beden imajı üzerindeki etkilerine karşı farkındalık yaratmak ve sağlıklı yaşam tarzını teşvik etmek, çocukların bedenleriyle barışık olmalarına yardımcı olur (Kuzucu, 2011; Mcconnachie et al., 2020).

2.3. Sosyal ve Duygusal Gelişim

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimi, onların sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesinde kritik bir rol oynar. Bu gelişim alanı, çocukların başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurmasını, iletişim becerilerini geliştirmesini, empati kurmasını, duygularını anlamasını ve yönetmesini, öz düzenleme becerilerini kazanmasını ve sosyal normları öğrenmesini içerir. Babalar, bu karmaşık ve çok yönlü süreçte çocuklarına rehberlik ederek ve destek olarak onların sosyal ve duygusal gelişimlerine önemli ölçüde katkıda bulunabilirler (Pozo-Rico & Sandoval, 2020). Babalar, çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerinde önemli bir rol modeldirler. Kendi davranışlarıyla çocuklara nasıl iletişim kuracaklarını, iş birliği yapacaklarını, empati kuracaklarını ve

çatışmaları çözeceklerini gösterebilirler. Ayrıca, farklı sosyal durumlarda nasıl davranmaları gerektiği konusunda rehberlik edebilir ve sosyal kuralları ile görgü kurallarını öğretebilirler. Babaların çocuklarıyla kurduğu sıcak, sevgi dolu ve destekleyici ilişkiler, çocukların öz güven ve öz saygı geliştirmelerine yardımcı olur. Bu güvenli temel, çocukların başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurmalarını ve sosyal ortamlarda kendilerini rahat hissetmelerini sağlar. Aynı zamanda çocukların akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kurmalarını da destekleyebilirler. Çocukları oyun gruplarına dâhil etmek, akranlarıyla etkileşimde bulunmaları için fırsatlar yaratmak ve akranlarıyla yaşadıkları sorunları çözmelerine yardımcı olmak, çocukların sosyal uyumlarını ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirir. Çocuklar, babalarıyla ve diğer aile üyeleriyle olan etkileşimleri aracılığıyla sosyal becerilerini geliştirir, farklı bakış açılarını öğrenir ve çatışma çözme stratejileri geliştirirler (Tam et al., 2021; Yin et al., 2021). Duygusal gelişim alanında da babaların rolü büyüktür. Babalar, çocuklarıyla güvenli bir bağlanma ilişkisi geliştirerek onlara güven, sevgi ve destek sağlarlar. Bu güvenli bağlanma, çocukların duygusal olarak dengeli olmalarına, stresle başa çıkma becerileri geliştirmelerine ve sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olur. Babalar, çocuklara duygularını tanıma, ifade etme ve yönetme becerilerini öğretmekle duygusal zekâlarını geliştirmelerine katkıda bulunabilirler. Duygular hakkında konuşmak, duygusal tepkileri modellemek ve duygusal zorluklarla başa çıkma stratejileri öğretmek, çocukların duygusal düzenleme becerilerini ve öz farkındalıklarını artırır. Babalar, çocukların öz-düzenleme becerilerini geliştirmelerine de yardımcı olabilirler. Çocuklara dürtü kontrolünü, odaklanmayı ve duygularını yönetmeyi öğretmek, onların hem sosyal hem de akademik olarak başarılı olmalarına katkıda bulunur. Öz-düzenleme becerileri, çocukların duygularını kontrol etmelerine, dikkatlerini odaklamalarına, hedeflerine ulaşmak için plan yapmalarına ve zorluklar karşısında pes etmemelerine yardımcı olur. Bu bağlamda babalar çocuklara empati kurmayı ve sosyal sorumluluk bilinci geliştirmeyi öğretebilirler (Güzel ve Tüfekçi, 2021). Başkalarının duygularını anlamalarına yardımcı olmak, yardımlaşma ve iş birliği davranışlarını modellemek ve toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmak, çocukların empati ve sosyal sorumluluk bilinci geliştirmelerine katkıda bulunur. Bu değerler, çocukların başkalarına saygı duymalarını, yardımsever olmalarını ve toplumda aktif ve sorumlu birer birey olarak yetişmelerini sağlar (Pozo-Rico & Sandoval, 2020; Tam et al., 2021; Yin et al., 2021)

2.4. Dil Gelişimi

Dil gelişimi, bireyin iletişim kurmak, düşüncelerini ifade etmek ve dünyayı anlamak için kullandığı karmaşık bir beceridir. Babalar, çocukların

dil gelişimine çeşitli yollarla katkıda bulunabilirler. Babaların çocuklarla etkileşimlerinde zengin bir dil kullanmaları, onların kelime dağarcığını ve dil becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Araştırmalar, babaların annelerden farklı bir dil kullanma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Girgin vd., 2020). Babalar genellikle daha karmaşık cümle yapıları, daha geniş bir kelime dağarcığı ve daha soyut kavramlar kullanırlar. Bu da çocukların dil becerilerini zenginleştirir ve zihinsel esnekliklerini artırır. Babalar, çocuklarla etkileşimli oyunlar oynayarak ve farklı aktiviteler yaparak da onların dil gelişimini destekleyebilirler. Örneğin, birlikte kitap okumak, hikâye anlatmak, şarkı söylemek, tekerlemeler söylemek, nesnelere adlandırmak ve onlar hakkında konuşmak gibi aktiviteler, çocukların dil becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Bu tür etkileşimler, çocukların dili kullanma pratiği yapmalarını, yeni kelimeler öğrenmelerini ve dilin farklı kullanım biçimlerini keşfetmelerini sağlar. Aynı zamanda çocuklara soru sorarak, onların düşüncelerini ifade etmelerini ve dil becerilerini kullanmalarını teşvik edebilirler. Çocukların söylediklerini dikkatle dinlemek, onlara geri bildirimde bulunmak ve fikirlerini önemsediklerini göstermek, dil gelişimini destekler. Çocukların düşüncelerini ve duygularını ifade etmeleri için güvenli ve teşvik edici bir ortam yaratmak, onların dil becerilerini geliştirmeleri ve kendilerini ifade etme konusunda daha rahat hissetmeleri için önemlidir. Son olarak, babalar evde zengin bir dil öğrenme ortamı yaratarak çocukların dil gelişimine katkıda bulunabilirler. Evde bol bol kitap bulundurmak, çocuklarla farklı konularda konuşmak, onlara farklı diller öğretmek ve dil öğrenimini destekleyen oyuncaklar ve materyaller sağlamak, çocukların dil becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Çocukların farklı dil ve kültürlerle erken yaşta tanışmaları, onların dil gelişimini ve bilişsel esnekliklerini destekler (Duff & Tomblin, 2018).

2.5. Cinsel Gelişim

Cinsel gelişim, bireyin cinsel kimliğini, cinsel yönelimini, cinsel davranışlarını ve cinsel sağlığını kapsayan karmaşık bir süreçtir ve bu süreç çocukluk döneminde başlar ve yaşam boyu devam eder (Eastman et al., 2005). Babalar, bu süreçte çocuklarına rehberlik ederek ve destek olarak sağlıklı bir cinsel gelişim göstermelerine katkıda bulunabilirler. Babaların, çocukların cinsiyet rollerini ve cinsel kimliklerini anlamalarına yardımcı olmaları önemlidir. Toplumda yaygın olan cinsiyetle ilgili kalıplaşmış yargılardan kaçınarak, çocukların kendi cinsiyetlerini özgürce keşfetmelerine izin vermeli ve onları bu konuda doğru ve yaşlarına uygun bilgilerle donatmalıdırlar. Bu, çocukların sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmelerine ve kendilerini rahat ve güvende hissetmelerine yardımcı olur. Çocuklara

cinsellikle ilgili sağlıklı tutumlar ve değerler kazandırmada babalar da rol model olabilirler. Cinselliği doğal ve sağlıklı bir yaşam parçası olarak kabul etmeli, çocuklarla cinsellik hakkında açık ve dürüst bir şekilde konuşmalı ve onların sorularını sabırla ve yargılamadan yanıtlamalıdır. Bu, çocukların cinsellikle ilgili olumlu bir bakış açısı geliştirmelerine ve sağlıklı cinsel davranışlar sergilemelerine yardımcı olur (Aral ve Deleş, 2024). Babaların, çocuklara vücut güvenliği ve sınırlar konusunda bilgi vererek, cinsel istismardan korunmalarına yardımcı olmaları da son derece önemlidir. Çocuklara “iyi dokunma” ve “kötü dokunma” arasındaki farkı öğretmek, güvenmedikleri kişilerle fiziksel temas kurmamaları konusunda uyararak ve olası bir cinsel istismar durumunda güvendikleri bir yetişkine anlatmaları gerektiğini vurgulamak, çocukların kendilerini korumalarına yardımcı olacak önemli adımlardır. Sağlıklı romantik ilişkiler kurma ve sürdürme konusunda da babalar çocuklara rehberlik edebilirler. Saygı, güven, iletişim ve empati gibi önemli ilişki becerilerini öğretmek, çocukların gelecekte sağlıklı ve mutlu ilişkiler kurmalarına ve sürdürmelerine zemin hazırlar. Son olarak, babaların çocuklara cinsel sağlık konularında bilgi vererek, korunmasız cinsel ilişkinin riskleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve gebelik gibi konularda farkındalık yaratmaları gerekir. Çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun şekilde cinsel sağlık konularında bilgilendirilmeleri, onların sağlıklı ve sorumlu cinsel davranışlar geliştirmelerine ve risklerden korunmalarına yardımcı olur (Artan vd., 2020)

3. Babalık Rollerine Kuramsal Bir Bakış

Babalığın karmaşık ve çok yönlü doğasını anlamak, çocuk gelişimi üzerindeki etkisini kavramak ve babalara destekleyici müdahaleler geliştirmek için farklı teorik perspektiflerden yararlanmak önemlidir. Bu bağlamda babalık rollerini, baba-çocuk etkileşimini ve babalığın çocuk gelişimi üzerindeki etkisini anlamaya yardımcı olan bazı önemli kuramlara aşağıda yer verilmiştir.

3.1. Bağlanma Kuramı (John Bowlby ve Mary Ainsworth)

John Bowlby ve Mary Ainsworth tarafından geliştirilen bağlanma kuramı, bebeklik ve çocukluk döneminde bakım verenlerle kurulan yakın duygusal bağların önemini vurgulayan temel bir gelişim kuramıdır. Bu kuram, babaların çocuklarla kurdukları bağlanma ilişkilerinin kalitesinin, çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerini derinden etkilediğini ileri sürer. Bowlby (1982), bağlanma ilişkisini, çocuğun birincil bakım verenine (genellikle anne) karşı geliştirdiği, güvenlik, rahatlık ve koruma ihtiyacını karşılamaya yönelik bir sistem olarak tanımlamıştır. Ainsworth ise “Yabancı

Durum” deneyi ile bebeklerin farklı bağlanma stillerini (güvenli, kaygılı-kararsız, kaçınan) belirlemiş ve bu stillerin çocukların ileriki yaşamdaki sosyal ve duygusal gelişimlerini nasıl etkilediğini göstermiştir (Ainsworth et al., 1978). Bağlanma kuramı ilk yıllarda annenin rolüne odaklanmış olsa da, sonraki çalışmalar babaların da çocuklar için önemli bir bağlanma figürü olabileceğini ve hatta babanın bağlanma stiline göre çocukta farklı özellikler gelişebileceğini göstermiştir. Örneğin, Aksoy ve Tatlı (2019), babalarıyla güvenli bağlanma ilişkisi kuran çocukların, akranlarıyla daha iyi ilişkiler kurduklarını, daha az davranışsal sorun gösterdiklerini ve daha yüksek duygusal düzenleme becerilerine sahip olduklarını bulmuşlardır.

- **Güvenli Bağlanma:** Babalarıyla güvenli bağlanan çocuklar, babalarının kendilerine karşı sevgi dolu, duyarlı ve tutarlı olduğunu hissederler. Bu çocuklar, dünyayı keşfetmek için gerekli olan güveni ve cesareti geliştirirler, daha yüksek öz güvене sahip olurlar, daha iyi sosyal beceriler geliştirirler ve akademik olarak daha başarılı olurlar.
- **Kaygılı-Kararsız Bağlanma:** Babalarıyla kaygılı-kararsız bağlanan çocuklar, babalarının davranışlarının tutarsız ve öngörülemez olmasından dolayı endişe ve güvensizlik yaşarlar. Bu çocuklar, ayrılık kaygısı yaşamaya daha yatkın olabilirler, akranlarıyla ilişkilerinde zorluklar yaşayabilirler ve duygusal olarak daha dengesiz olabilirler.
- **Kaçınan Bağlanma:** Babalarıyla kaçınan bağlanan çocuklar, babalarının duygusal olarak uzak ve reddedici olduğunu hissederler. Bu çocuklar, başkalarıyla yakın ilişkiler kurmaktan kaçınabilirler, duygularını bastırabilirler ve bağımsız görünmeye çalışabilirler.

Babalar, çocuklarıyla etkileşim biçimlerini düzenleyerek ve çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde davranarak farklı bağlanma stillerinin gelişimini etkileyebilirler. Örneğin, çocuklarıyla düzenli olarak zaman geçiren, onlarla oyun oynayan, duygusal olarak ulaşılabilir olan ve destekleyici bir tutum sergileyen babalar, güvenli bağlanmanın gelişimine katkıda bulunabilirler (Deleş ve Kaytez, 2020). Bağlanma kuramı, babaların çocuk gelişimindeki rolünü anlamak için önemli bir çerçeve sunmakla birlikte, bazı eleştirilere de maruz kalmıştır. Eleştirilerden biri, kuramın kültürel farklılıkları yeterince dikkate almamasıdır. Farklı kültürlerde, bağlanma ilişkileri farklı şekillerde ifade edilebilir ve farklı bağlanma stilleri farklı anlamlar taşıyabilir (Deleş, 2020). Örneğin, kolektivist kültürlerde, çocukların birden fazla bakım vereni olabilir ve bağlanma ilişkileri daha dağınık bir yapıda olabilir. Yine Rothbaum et al. (2000), Japon kültüründe bebeklerin annelerinden ayrılmaya karşı daha fazla kaygı gösterdiklerini ve bu durumun Batılı kültürlerde kaygılı-kararsız bağlanma olarak yorumlanabileceğini, ancak Japon kültüründe

bu durumun bağımsızlığı ve özerkliği engelleyici olarak görülmediğini belirtmişlerdir. Ayrıca, bağlanma kuramının babaların rolünü yeterince vurgulamadığı yönünde eleştiriler de mevcuttur. Geleneksel olarak annenin rolüne odaklanan bağlanma kuramı, babaların çocuk gelişimi üzerindeki etkisini göz ardı edebilir. Ancak, son yıllarda yapılan araştırmalar, babaların da çocuklar için önemli bir bağlanma figürü olabileceğini ve hatta babanın bağlanma stiline göre çocukta farklı özellikler gelişebileceğini göstermiştir. Örneğin, Yin et al. (2021), babalarıyla güvenli bağlanma ilişkisi kuran ergenlerin, akranlarıyla daha iyi ilişkiler kurduklarını, daha az davranışsal sorun gösterdiklerini ve daha yüksek duygusal düzenleme becerilerine sahip olduklarını bulmuşlardır. Sonuç olarak, bağlanma kuramı, babaların çocuk gelişimi üzerindeki etkisini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ancak, bu kuramın kültürel farklılıkları ve babaların rolünü daha fazla dikkate alması gerektiği vurgulanmaktadır.

3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı (Albert Bandura)

Albert Bandura (1977) tarafından geliştirilen sosyal öğrenme kuramı, çocukların gözlem, taklit ve model alma yoluyla öğrendiklerini vurgular. Bu kurama göre, çocuklar çevrelerindeki bireyleri, özellikle de ebeveynlerini gözlemleyerek ve onların davranışlarını taklit ederek sosyal beceriler, cinsiyet rolleri ve davranış kalıpları öğrenirler. Babalar, çocuklar için önemli bir rol model oldukları için, onların davranışları, tutumları ve değerleri, çocukların gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocuklar, babalarının davranışlarını gözlemleyerek ve taklit ederek birçok farklı beceri ve davranış kalıbı öğrenirler. Örneğin, babalarının öfkeyle başa çıkma biçimlerini, problem çözme stratejilerini, başkalarıyla iletişim kurma biçimlerini ve sosyal ortamlarda nasıl davranmaları gerektiğini gözlemleyerek öğrenirler (Karabulut, 2017). Babaların çocuklarına karşı tutarlı ve adil bir disiplin yaklaşımı benimsemeleri, çocukların öz disiplin ve sorumluluk duygusu geliştirmelerine yardımcı olur. Babaların çocuklarına karşı şefkatli, sevgi dolu ve destekleyici bir tutum sergilemeleri, çocukların öz güven ve öz saygı geliştirmelerine katkıda bulunur (İnceoğlu ve Aktaş Arnas, 2020). Sosyal öğrenme kuramı, babaların çocukların cinsiyet rollerini öğrenmesinde de önemli bir rol oynadığını vurgular (Bandura, 1994). Çocuklar, babalarının davranışlarını ve tutumlarını gözlemleyerek toplumda erkeklerin ve kadınların nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgi edinirler. Babaların geleneksel cinsiyet rollerine sıkı sıkıya bağlı kalması, çocukların da bu rollere uygun davranmasını ve bu rolleri benimsemesini sağlayabilir. Ancak, modern babalık anlayışında, babaların hem eril hem de dişil özellikleri sergilemeleri

ve çocuklarını da bu şekilde yetiştirmeleri teşvik edilir. Bu, çocukların daha esnek ve kapsayıcı cinsiyet rolleri geliştirmelerine yardımcı olabilir.

3.3. Psikososyal Gelişim Kuramı (Erikson)

Erik Erikson (1950) tarafından geliştirilen psikososyal gelişim kuramı, bireyin yaşam boyu geçirdiği sekiz farklı psikososyal aşamayı tanımlar. Her aşamada, bireyin çözmesi gereken bir çatışma veya kriz vardır ve bu krizin başarılı bir şekilde çözülmesi, bireyin sağlıklı bir şekilde gelişmesine ve bir sonraki aşamaya geçmesine olanak tanır. Babalar, çocukların her aşamadaki gelişim görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olarak önemli bir rol oynarlar (Erikson, 1977). Örneğin, bebeklik döneminde (0-1 yaş) temel güven duygusunun gelişimi önemlidir. Babalar, bebeklerin ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde cevap vererek, onlarla sevgi dolu ve tutarlı bir ilişki kurarak güvenli bağlanmanın gelişimini destekleyebilirler. Bu, bebeklerin dünyaya karşı güven duygusu geliştirmelerine ve ileriki aşamalarda sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olur. Çocukluk döneminde (1-3 yaş) özerklik ve bağımsızlık duygusunun gelişimi ön plandadır. Babalar, çocukların keşfetmelerine, denemelerine ve kendi başlarına bir şeyler yapmalarına izin vererek özerkliklerini destekleyebilirler. Aynı zamanda, çocuklara sınırlar koyarak ve kuralları öğretmek onların güvenli bir şekilde keşfetmelerini sağlayabilirler. Okul öncesi dönemde (3-6 yaş) girişimcilik duygusunun gelişimi önemlidir. Babalar, çocukların yaratıcılıklarını, meraklarını ve öğrenme isteklerini destekleyerek girişimciliklerini teşvik edebilirler. Çocuklarla oyun oynamak, onlara yeni şeyler öğretmek ve onların fikirlerini dinlemek, girişimcilik duygusunun gelişimine katkıda bulunur. Okul çağı döneminde (6-12 yaş) yeterlilik duygusunun gelişimi ön plandadır. Babalar, çocukların okulda ve diğer alanlarda başarılarını takdir ederek, onlara yeni beceriler öğrenmeleri için fırsatlar sunarak ve yeteneklerine güvendiklerini ifade ederek yeterlilik duygusu geliştirmelerine yardımcı olabilirler. Ergenlik döneminde (12-18 yaş) kimlik duygusunun gelişimi önemlidir. Babalar, ergenlerin kimlik arayışlarını destekleyebilir, onların fikirlerine ve değerlerine saygı duyabilir ve onlara kendi kararlarını almaları için fırsatlar verebilirler (Bayram, 2020).

3.4. Aile Sistemleri Kuramı (Minuchin)

Salvador Minuchin (1974) tarafından geliştirilen aile sistemleri kuramı, aileyi birbiriyle etkileşim halinde olan bireylerden oluşan bir sistem olarak ele alır. Bu kuram, aile sisteminin yapısını, işleyişini ve bu sistem içindeki bireylerin rollerini ve etkileşimlerini anlamaya odaklanır. Aile sistemleri kuramına göre, aile içindeki bireyler arasındaki ilişkiler, çocukların gelişimi

üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu kurama göre, babanın aile sistemindeki rolü, diğer aile üyeleriyle olan ilişkileri ve etkileşimleri tarafından şekillenir. Babalar, eşleriyle, çocuklarıyla ve diğer aile üyeleriyle olan ilişkilerinde farklı roller üstlenirler ve bu roller, çocukların gelişimini etkiler. Örneğin, babanın eşine karşı destekleyici ve sevgi dolu bir tutum sergilemesi, çocukların güvenli bağlanma geliştirmelerine ve sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olabilir. Babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde ise, hem otorite figürü hem de sevgi dolu bir ebeveyn rolünü dengelemeleri önemlidir (Murdock, 2012). Aile sistemleri kuramı, aile içindeki iletişim kalıplarının, sınırların, koalisyonların ve hiyerarşinin çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini de inceler. Sağlıklı bir aile sisteminde, açık ve net iletişim, esnek sınırlar, sağlıklı koalisyonlar ve uygun bir hiyerarşi bulunur. Babalar, aile sisteminin sağlıklı bir şekilde işlemesine katkıda bulunarak, çocuklarının gelişimini olumlu yönde etkileyebilirler. Örneğin, babaların eşleriyle olan ilişkilerinde açık ve dürüst iletişim kurmaları, çocukların da sağlıklı iletişim becerileri geliştirmelerine yardımcı olur. Babaların çocuklarına karşı tutarlı ve adil sınırlar koymaları, çocukların öz disiplin ve sorumluluk duygusu geliştirmelerine katkıda bulunur (Nichols, 2013).

3.5. Ekolojik Sistemler Kuramı (Bronfenbrenner)

Urie Bronfenbrenner (1986) tarafından geliştirilen ekolojik sistemler kuramı, çocuğun gelişimini etkileyen farklı sistemleri ve bu sistemler arasındaki etkileşimleri ele alır. Bu kurama göre, çocuğun gelişimi, sadece aile ortamından değil, aynı zamanda çocuğun içinde bulunduğu diğer sosyal ve kültürel ortamlardan da etkilenir.

Ekolojik sistemler kuramı, çocuğun gelişimini etkileyen beş farklı sistemi tanımlar:

- Mikrosistem: Çocuğun en yakın çevresini (aile, okul, arkadaşlar) içerir.
- Mezosistem: Mikrosistemler arasındaki etkileşimleri (örneğin, aile-okul ilişkisi) içerir.
- Ekzosistem: Çocuğun doğrudan etkileşimde bulunmadığı, ancak gelişimini etkileyen sistemleri (örneğin, ebeveynlerin işyeri) içerir.
- Makrosistem: Çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini, inançlarını ve yasalarını içerir.
- Kronosistem: Çocuğun yaşamındaki zaman içinde meydana gelen değişiklikleri (örneğin, boşanma, taşınma) içerir (Bronfenbrenner, 1989).

Babalar, çocuğun mikrosisteminde önemli bir rol oynarlar ve çocukların gelişimi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptirler. Ancak, babaların etkisi, diğer sistemler aracılığıyla da dolaylı olarak ortaya çıkabilir. Örneğin, babanın işyerindeki stres, ekzosistem aracılığıyla çocuğun gelişimini etkileyebilir. Babaların, çocuğun içinde bulunduğu tüm sistemlerin farkında olmaları ve bu sistemlerle etkileşimde bulunarak çocuklarının gelişimini desteklemeleri önemlidir (Deleş ve Kaytez, 2020).

4. Babalıkta Kültürel ve Sosyal Faktörlerin Etkisi

Babalık, evrensel bir olgu olarak kabul edilmekle birlikte, kültürel ve sosyal bağlamlara göre farklı şekillerde deneyimlendiği ve anlamlandırıldığı bilinmektedir. Babalık rolleri ve beklentileri, toplumların kültürel değerleri, sosyal normları ve ekonomik yapıları tarafından şekillenmekte ve bu faktörler, babaların çocuk yetiştirme pratiklerini, çocuklarıyla olan etkileşimlerini ve çocukların gelişimsel sonuçlarını etkilemektedir (Uğur, 2020). Bu bölümde, babalık rollerini etkileyen kültürel ve sosyal faktörler derinlemesine incelenecek ve bu faktörlerin baba-çocuk ilişkisine ve çocuk gelişimi üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Kültür, bireylerin davranışlarını, değerlerini, inançlarını ve dünya görüşlerini şekillendiren karmaşık bir sistem olarak tanımlanabilir. Babalık rollerinin de kültürel normlar ve beklentiler tarafından etkilendiği gözlemlenmektedir. Hofstede'nin (1980) kültürel boyutlar kuramı, farklı kültürler arasındaki temel değer farklılıklarını anlamak için faydalı bir çerçeve sunmaktadır. Bu kurama göre, kültürler bireycilik-kolektivizm, güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma ve erillik-dişlilik gibi boyutlar üzerinde farklılık göstermekte ve bu boyutlar, babalık rollerinin ve pratiklerinin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Bireyci kültürlerde, bireysellik, bağımsızlık ve kişisel başarı vurgulanırken, kolektivist kültürlerde aile ve topluluk bağları ön plana çıkarılmakta ve bireysel ihtiyaçlar, grubun ihtiyaçlarına tabi tutulmaktadır. Bireyci kültürlerde babaların çocuk yetiştirmedeki rolü daha geniş kapsamlı olup, çocuklarıyla duygusal olarak daha yakın bir ilişki kurmaları beklenir. Babaların çocuk bakımına katılımı, onlarla oyun oynamaları, duygusal destek sağlamaları ve bireysel gelişimlerini desteklemeleri teşvik edilir (Pekşen Akça, 2022). Çocuk yetiştirmede ise çocuğun bireyselliği, özgüveni ve öz-yeterliliğinin geliştirilmesine odaklanılır. Örneğin, Batı kültürlerinde babaların çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmesi, onlarla oyun oynaması ve duygusal ihtiyaçlarını karşılaması yaygın bir beklentidir (Lamb, 2004). Kolektivist kültürlerde ise babaların rolü genellikle ailenin geçimini sağlamak, çocuklara disiplin kazandırmak ve toplumsal normları öğretmekle sınırlı kalabilir. Babalar, çocuklarıyla duygusal olarak daha mesafeli olabilir ve otorite figürü olarak algılanabilirler. Çocuk yetiştirmede itaat ve saygı ön

planda tutulur. Örneğin, geleneksel Çin kültüründe babanın rolü “yan baba” olarak adlandırılmakta olup, otorite, disiplin ve ahlaki rehberliği temsil etmektedir (Deleş ve Kaytez, 2020). Kültürel değerlerin yanı sıra, sosyal faktörler de babalık rollerini ve beklentilerini etkileyen önemli bir rol oynar. Ailenin sosyoekonomik durumu, babaların çocuk yetiştirmedeki rolünü, baba-çocuk ilişkisinin dinamiklerini ve çocukların gelişimsel sonuçlarını etkileyebilir. Düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerde, babalar genellikle uzun saatler çalışmak zorunda kalabilir ve çocuklarıyla yeterince zaman geçiremeyebilirler. Bu durum, babaların çocuk gelişimi üzerindeki etkisini sınırlayabilir ve çocuklarla güvenli bağlanma geliştirmelerini zorlaştırabilir. Ayrıca, ekonomik stres, aile içi çatışmaları artırabilir ve babaların ebeveynlik becerilerini olumsuz etkileyebilir (Ruiz et al., 2016). Düşük sosyoekonomik durumdaki babalar, çocuklarına yeterince kaynak sağlayamama ve onların eğitim ve gelişim fırsatlarını kısıtlama konusunda endişe yaşayabilirler. Bu endişeler, babaların psikolojik iyi oluşlarını ve ebeveynlik öz-yeterliliklerini olumsuz etkileyebilir. Yüksek sosyoekonomik düzeydeki ailelerde ise babalar, çocuklarının eğitime ve gelişimine daha fazla yatırım yapabilir, onlarla daha fazla zaman geçirebilir ve daha fazla kaynak sağlayabilirler. Ancak, bu ailelerde de babaların iş yaşamının yoğun olması ve rekabete dayalı bir ortamda çalışmaları, çocuklarıyla olan ilişkilerini etkileyebilir. Yüksek sosyoekonomik durumdaki babalar, çocuklarına yüksek beklentiler yükleme ve onları başarı odaklı bir şekilde yetiştirme eğiliminde olabilirler. Bu durum, çocuklarda stres, kaygı ve mükemmeliyetçilik gibi sorunlara yol açabilir (Şalcı, 2020). Toplumsal cinsiyet rolleri, babaların çocuk yetiştirmedeki rolünü ve beklentilerini, toplumun babalara yüklediği sorumlulukları ve babalığın nasıl algılandığını etkiler. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde, babalar ailenin geçimini sağlayan ve disiplin uygulayan figürler olarak görülürken, anneler çocukların bakımından ve duygusal ihtiyaçlarından sorumlu olarak görülür (Deleş ve Aydemir, 2024). Bu roller, babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerini sınırlayabilir ve onların duygusal olarak uzak kalmalarına yol açabilir. Babalar, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmadıkları için eleştirilebilir ve yargılanabilirler. Bu durum, babaların öz güvenlerini zedeleyebilir ve çocuklarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Ancak, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bakış açıları değiştikçe, babaların çocuk yetiştirmedeki rolü de genişlemekte ve daha fazla sorumluluk almaları beklenmektedir. Modern toplumda, babaların çocuk bakımına aktif olarak katılmaları, çocuklarıyla duygusal bağ kurmaları ve onların gelişimlerini desteklemeleri beklenir (Sary & Turnip, 2015). Bu değişen beklentiler, babalar için yeni fırsatlar ve zorluklar yaratmaktadır. Babalar, geleneksel rollerin ötesine geçerek çocuklarıyla daha yakın ve

sevgi dolu ilişkiler kurabilirler. Medya ve popüler kültür, babalık algısını ve beklentilerini etkileyebilir. Televizyon programları, filmler ve sosyal medya, babalık rollerine dair farklı imgeler sunar. Bu imgeler, bazen babaları beceriksiz, ilgisiz veya komik olarak gösterebilirken, bazen de “süper baba” olarak idealize edebilir. Bu imgeler, babaların kendi rollerini ve beklentilerini şekillendirmelerinde, kendilerini nasıl gördüklerinde ve çocuklarıyla nasıl etkileşim kurduklarında etkili olabilir. Medya ve popüler kültür, babalara hem olumlu hem de olumsuz rol modelleri sunabilir. Olumlu rol modelleri, babaların çocuklarıyla olan ilişkilerini güçlendirmelerine ve ebeveynlik becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Olumsuz rol modelleri ise babaların kendilerini yetersiz hissetmelerine ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde zorluklar yaşamalarına yol açabilir (Deleş ve Kaytez, 2020). Sonuç olarak, medya ve popüler kültür, babalık algısını ve beklentilerini önemli ölçüde etkileyebilir. Babaların, medyada gördükleri temsillerin farkında olmaları ve bu temsillerin kendi rollerini ve beklentilerini nasıl etkileyebileceği konusunda eleştirel düşünceleri önemlidir. Ayrıca, medya ve popüler kültürün babalara sunduğu olumlu rol modellerinden ilham alarak, çocuklarıyla olan ilişkilerini güçlendirmeye ve ebeveynlik becerilerini geliştirmeye çalışmaları önemlidir.

5. Babaların Karşılaştığı Zorluklar ve Destek Kaynakları

Babalık, beraberinde büyük sorumluluklar ve zorluklar getiren, ödüllendirici olduğu kadar da meşakkatli bir yolculuktur. Toplumun babalara yüklediği beklentiler, iş yaşamının yoğun talepleri, ekonomik koşulların yarattığı baskılar ve kişisel endişeler, babaların bu yolculukta karşılaşılabileceği güçlüklerden sadece birkaçıdır (Deleş ve Kaytez, 2020). Bu bölümde, babaların çocuk yetiştirme sürecinde karşılaştıkları bu zorluklar derinlemesine incelenecek ve bu zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilecek destek kaynakları ele alınacaktır. Modern yaşamın getirdiği yoğun çalışma temposu, babaların iş ve aile yaşamları arasında denge kurmalarını zorlaştırabilir. Uzun çalışma saatleri, iş seyahatleri ve performans baskısı, babaların çocuklarıyla yeterince zaman geçirmelerini, çocuk yetiştirme süreçlerine aktif olarak katılmalarını ve eşleriyle yeterince ilgilenmelerini engelleyebilir. Bu durum, babalarda stres, tükenmişlik, suçluluk duyguları, kaygı ve hatta depresyona yol açabilir. Ayrıca, iş-yaşam dengesizliği, eşler arası iletişim problemlerine, çatışmalara ve ilişki sorunlarına neden olabilir. Bu nedenle, babaların iş ve aile yaşamları arasında sağlıklı bir denge kurmaları, hem kendi refahları hem de çocuklarının gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır (Uzun, 2019). Ekonomik sıkıntılar, babaların çocuk yetiştirme sürecinde karşılaştıkları önemli bir zorluktur. İşsizlik, düşük gelir, maddi kaynak eksikliği ve ekonomik belirsizlik, babaların çocuklarının temel ihtiyaçlarını

karşılımlarını zorlaştırabilir, aile bütçesinde sıkıntılara yol açabilir ve aile içinde stres yaratabilir. Bu durum, babaların özgüvenlerini ve ebeveynlik öz-yeterliliklerini olumsuz etkileyebilir, çocuklarıyla olan ilişkilerinde gerginliklere neden olabilir ve çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilir. Ekonomik kaynakların kısıtlı olması, babaların çocuklarına istedikleri imkânları sağlayamamaları ve onların geleceği için endişe duymalarına sebep olabilir. Eşler arası iletişim problemleri, çocuk yetiştirme sürecinde çatışmalara, stres ve olumsuz duygulara yol açabilir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımları, disiplin uygulama biçimleri, rolleri ve sorumlulukları konusunda farklı görüşlere sahip olmaları, iletişim problemlerine ve anlaşmazlıklara neden olabilir. Bu durum, çocukların duygusal gelişimini ve aile içi huzuru olumsuz etkileyebilir, çocuklarda güvensizlik ve kaygı yaratabilir. Eşler arası iletişim ve desteğin güçlendirilmesi, çocuk yetiştirme sürecinde karşılaşılan zorlukların aşılmasında ve sağlıklı bir aile ortamının oluşturulmasında kritik bir rol oynamaktadır. Babaların çocuk yetiştirme sürecinde yeterince sosyal destek almamaları, onları yalnız, yetersiz ve desteksiz hissettirebilir. Aile, arkadaşlar, komşular ve topluluk tarafından sağlanan sosyal destek, babaların stresle başa çıkmalarına, öz güvenlerini artırmalarına, ebeveynlik becerilerini geliştirmelerine ve çocuk yetiştirme sürecinde daha başarılı olmalarına yardımcı olabilir. Sosyal destek eksikliği ise babalarda yalnızlık, izolasyon, depresyon, kaygı ve tükenmişlik gibi psikolojik sorunlara yol açabilir. Bu nedenle, babaların sosyal destek ağlarını güçlendirmeleri ve ihtiyaç duyduklarında yardım istemekten çekinmemeleri önemlidir. Toplumsal beklentiler, babaların çocuk yetiştirme sürecinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda baskı yaratabilir ve onları belli kalıplara sokmaya çalışabilir. Geleneksel babalık rollerine uygun davranmayan babalar, toplum tarafından eleştirilebilir, yargılanabilir ve dışlanabilir. Bu durum, babaların öz güvenlerini zedeleyebilir, çocuklarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir ve onları rol karmaşasına sürükleyebilir. Babaların, toplumsal beklentilere karşı farkındalık geliştirmeleri ve kendi ebeveynlik tarzlarını oluşturmaları önemlidir (Deleş ve Aydemir, 2024). Babalar, çocuk yetiştirme sürecinde kendi kişisel kaygılarıyla da başa çıkmak zorunda kalabilirler. Kendi çocukluk deneyimleri, özgüven eksikliği, mükemmeliyetçilik ve başarısızlık korkusu gibi faktörler, babaların ebeveynlik sürecinde kaygı yaşamalarına neden olabilir. Bu kaygılar, babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerini olumsuz etkileyebilir, onların ebeveynlik becerilerini kısıtlayabilir ve çocuklarının gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Babaların, kendi kaygılarıyla başa çıkmak için destek almaları ve gerekirse profesyonel yardım almaları önemlidir. (Pozo-Rico & Sandoval, 2020). Babaların karşılaştığı bu zorluklarla başa çıkmalarına ve çocuk yetiştirme süreçlerinde daha başarılı

olmalarına yardımcı olabilecek çeşitli destek kaynakları mevcuttur. Eşler arası destek, aile ve arkadaş desteği, baba destek grupları, profesyonel danışmanlık ve ebeveynlik eğitimleri, babaların çocuk yetiştirme sürecinde karşılaştıkları zorlukları aşmalarına ve daha başarılı olmalarına yardımcı olabilir (Lamba, 2004). Eşler arası açık ve dürüst iletişim, anlayış, empati ve iş birliği, çocuk yetiştirme sürecindeki stres ve çatışmaları azaltır ve ebeveynlerin birbirlerine destek olmalarını sağlar. Aile ve arkadaşlar tarafından sağlanan sosyal destek, babaların stresle başa çıkmalarına, öz güvenlerini artırmalarına ve ebeveynlik becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Baba destek grupları, babaların birbirleriyle deneyimlerini paylaşmalarına, sorunlarını tartışmalarına ve birbirlerine destek olmalarına olanak tanır. Profesyonel danışmanlık hizmetleri, babaların bireysel veya aile terapisi yoluyla destek almalarını ve çocuk yetiştirme becerilerini geliştirmelerini sağlar. Ebeveynlik eğitimleri ise babaların çocuk gelişimi, disiplin uygulama, iletişim kurma ve çatışma çözme gibi konularda bilgi ve beceri kazanmalarına yardımcı olur (Murdock, 2012; Nichols, 2013).

6. Sonuç

Bu çalışma, babalığın çocuk gelişimi üzerindeki çok yönlü etkisini, farklı gelişim alanlarını, yaş dönemlerini ve bu alandaki temel kuramları ele alarak incelemiştir. Çalışmada, babaların çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerine nasıl katkıda bulunduğu, farklı yaş dönemlerinde babaların rolünün nasıl değiştiği ve babalık rollerini şekillendiren kültürel ve sosyal faktörler detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışma, babalığın çocuk gelişimi için kritik öneme sahip olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkinin niteliği, çocukların öz güven, öz saygı, akademik başarı, sosyal beceriler, duygusal sağlık ve fiziksel gelişim gibi pek çok alanda olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Babalar, çocuklarına sevgi, güven, destek ve rehberlik sağlayarak, onların sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunurlar. Babalık rolleri ve beklentileri, kültürel ve sosyal bağlamlara göre farklılık göstermekle birlikte, babaların çocuk yetiştirmedeki aktif rolü evrensel bir öneme sahiptir. Farklı kültürlerde ve toplumlarda, babaların çocuklarıyla etkileşim biçimleri, sorumlulukları ve beklentileri farklılık gösterebilir. Ancak, babaların çocuklarının hayatında sevgi dolu, destekleyici ve rehberlik eden bir rol oynamaları, tüm kültürler ve toplumlar için ortak bir değerdir. Günümüzde, babaların çocuk yetiştirmedeki rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bakış açılarının değişmesi, kadınların iş gücüne katılımının artması ve çocuk gelişimi alanındaki bilimsel çalışmaların babaların önemini vurgulaması, babaların çocuk yetiştirme süreçlerine

daha aktif olarak katılmasını teşvik etmektedir. Babalar, çocuk yetiştirme sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler. İş-yaşam dengesi, ekonomik sıkıntılar, eşler arası iletişim problemleri, sosyal destek eksikliği ve toplumsal beklentiler, babaların karşılaştığı başlıca zorluklardır. Ancak, babaların bu zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilecek çeşitli destek kaynakları da mevcuttur. Eşler arası destek, aile ve arkadaş desteği, baba destek grupları, profesyonel danışmanlık ve ebeveynlik eğitimleri, babaların çocuk yetiştirme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları aşmalarına ve daha başarılı olmalarına yardımcı olabilir.

7. Kaynakça

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Lawrence Erlbaum.
- Aksoy, A. B. & Tatlı, S. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Çocuklarıyla Olan İlişkileri ile Babalık Rolü Algıları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 1-22.
- Aral, N. (2011). *Bilişsel gelişim*. N. Aral ve G. Baran (Ed.). *Çocuk Gelişimi*. Ya-Pa Yayınları.
- Aral, N. ve Deleş, B. (2024). Anne Babaların Çocuklarıyla Kurdukları Cinsel İletişim Düzeyleri ile Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 11(1), 73-88.
- Artan, İ., Ceylan, Ş. ve Adıbatmaz, F. B. K. (2020). Ebeveynler için cinsel iletişim ölçeği: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(2), 136-158.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). Academic Press.
- Bayram, H. (2020). Psikososyal gelişim kuramının sosyal bilgiler dersi kapsamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1993-2001.
- Belsky, J. (2005). Intergenerational transmission of warm-sensitive-stimulating parenting: A prospective study of mothers and fathers of 3-year-olds. *Child Development*, 76(2), 384-396.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *Am J Orthopsychiatry*, 52(4):664-678.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Dev Psychol* 22, 723-742.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. In: R. Vasta (ed.) *Annals of child development-Six theories of child development: Revised formulations and current issues*. Greenwich, Conn: JAI, 1-103.
- Coles, R. L. (2009). *The best kept secret: Single black fathers*. Rowan & Littlefield.
- Deleş, B. (2020). *Neonatal Dönemde Anne Bebek Bağlanmasını Etkileyen Faktörlerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Devlet Hastanesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Deleş, B. ve Kaytez, N. (2020). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algısı İle Baba Katılım Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 84, 101-116.

- Deleş, B. ve Aydemir, İ. (2024). Rol beklentileri ve toplumsal cinsiyet algısı evliliği nasıl şekillendiriyor? Evli çiftlerle bir araştırma. *Kesit Akademik Dergisi*, 10(41), 307- 336.
- Dicle, A. N. (2018). Baba destek eğitim programının baba katılımına etkisi. *Social Sciences Studies Journal*, 4(26), 5687-5696.
- Duff, D. & Tomblin, B. J. (2018). Literacy as an outcome of language development and its impact on children's psychosocial and emotional development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-6.
- Eastman, K. L., Corona, R., Ryan, G. W., Warsofsky, A. L. & Schuster, M. A. (2005). Worksite-based parenting programs to promote healthy adolescent sexual development: A qualitative study of feasibility and potential content. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 37 (2), 62-69.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and Society*. W.W. Norton.
- Erikson, E. H. (1977). *Toys and Reasons, Stages in the Ritualization of Experience*. W.W. Norton.
- Girgin, İ. (2020). Erken Çocuklukta Dil Gelişimi ile İlgili Yazılmış Makalelerin İncelenmesi. *Journal of Individual Differences in Education*, 2(1), 52-63.
- Gül, Ş. (2019). 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Babalık Rolüne İlişkin Algılarının ve Babalık Rolünün Yeterliliğine Dair Görüşlerinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, H., Tüfekçi, A. (2021). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babaların Baba Çocuk İlişkileri ve Babalık Rolü Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Gaziantep İli Örneği, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2): 463-489.
- Hofstede, G. (1980), "Motivation, Leadership, and Organization: Do American Theories Apply Broad?". *Organizational Dynamics*, Surfimer, AMA-COM, a division of American Management Associations.
- İnceoğlu, S. Ö. Ve Aktaş Arnas, Y. (2020). Intergenerational fatherhood and father-child relationship. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(48), 687-714.
- Karabulut, H. (2017). Ergenlik döneminde çocuğu olan babaların baba katılımı ve eş destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 37(2), 1-17.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-89.
- Lamb, M. E. (2004). *The role of the father in child development*. (Third Edition). Inc. John Willey and Sons.

- Mcconnachie, A. L., Ayed, N., Jadv, V., Lamb, M., Tasker, F. & Golombok, S. (2020). Father-child attachment in adoptive gay father families. *Attachment & Human Development*, 22(1), 110-123.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Harvard University Press.
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları: Olgu Sunumu Yaklaşımıyla*. F. Akkoyun (Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nichols, M. P. (2013). *Aile Terapisi: Kavramlar ve Yöntemler*. O. Gündüz (Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Özkan, H. (2021). Ortaokul Çağında Benlik Saygısının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi Babalık Rolü Algısı ve Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17 (35) , 1755-1784.
- Özyürek, A., Şalçı, O., Mamiyev, D., Çekiç, İ., Sağlam, C. Ve Nazlı, B. (2018). Okul öncesi eğitimde baba katılımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 613-631.
- Peksen Akca, R. (2022). Examination of the Master's Theses on the Role of Fatherhood in Turkey. *International Social Sciences Studies Journal*, 8(98), 1578-1583.
- Pozo-Rico, T., & Sandoval, I. (2020). Can Academic Achievement in Primary School Students Be Improved Through Teacher Training on Emotional Intelligence as a Key Academic Competency? *Frontiers in Psychology*, 10, 1-8.
- Rothbaum, F., Weisz, J., Pott, M., Miyake, K. & Morelli, G. (2000). Attachment and culture: Security in the United States and Japan. *American Psychologist*, 55(10), 1093-1104.
- Ruíz, M. M. R., Carrasco, M. Á. & Holgado-Tello, F. P. (2016). Father involvement and children's psychological adjustment: maternal and paternal acceptance as mediators. *Journal of Family Studies*, 25(2), 151-169.
- Sary, M. P. & Turnip, S. S. (2015). Attitude difference between fathers and mothers toward fathers' involvement in child rearing activities among couples with 0- 12 months old babies. Community based study in a primary health care setting. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 190, 92-96.
- Semiz S. & Ören, M. (2024). Father personality, father role perception and social behaviours in preschool period: The mediating role of father involvement. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 8(1), 244-275.
- Sımsıkı, H. ve Şendil, G. (2014). Baba katılım ölçeğinin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 104-123.
- Şahin, H. & Demiriz, S. (2014). Beş Altı Yaşında Çocuğu Olan Babaların, Babalık Rolünü Algılamaları İle Aile Katılım Çalışmalarını Gerçekleştirmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 273-294.

- Şalçı, O. (2020). Baba destek eğitim programının babalık rolü algısına ve okul öncesi eğitim alan çocukların oyun becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Tam, H. lin, Kwok, S. Y. C. L., Hui, A. N. N., Chan, D. K. yin, Leung, C., Leung, J., Lo, H., & Lai, S. (2021). The significance of emotional intelligence to students' learning motivation and academic achievement: A study in Hong Kong with a Confucian heritage. *Children and Youth Services Review, 121*, 1,41.
- Telli, A.A, Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi, *İzmir Dr Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi, 6(2)*, 127-34.
- Torres Velázquez, L. E., Ortega Silva, P., Garrido Garduño, A. & Reyes Luna, A. G. (2008). Dinámica familiar en familias con hijos e hijas. *Revista Intercontinental de Psicología y Educación, 10(2)*, 31-56.
- Türkoğlu, D., Gültekin-Akduman, G. (2016). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sos. Bilim Dergisi, 7(3)*, 223-40.
- Uğur, Ş. (2020). 0-8 yaş çocuğu olan babaların, babalık rolünün incelenmesi: Siirt örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uribe-Morales, B.M., Cantero-Garlito, P. A. & Cipriano-Crespo, C. (2022). Fathers in the Care of Children with Disabilities: An Exploratory Qualitative Study. *Healthcare, 10*, 1-11.
- Uzun, P. M. (2019). Babalık rol algısının baba katılımı üzerindeki etkisinde eş desteğinin aracılık rolünün incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Winters, G. M. & Jeglic, E. L. (2017). Stages of sexual grooming: Recognizing potentially predatory behaviors of child molesters. *Deviant behavior, 38(6)*, 724-733.
- Yin, H., Qian, S., Huang, F., Zeng, H., Zhang, C. J. & Ming, W. K. (2021). Parent-child attachment and social adaptation behavior in Chinese college students: the mediating role of school bonding. *Frontiers in Psychology, 12*, 1-13.
- Zhu, J., Deneault, A. A., Turgeon, J. & Madigan, S. (2025). Caregiver and child adverse childhood experiences: A meta-analysis. *Pediatrics, 155(2)*, 1-8.